

תורה ומדינה הלכה למעשה - על הגרלות ועסקי ההימורים במדינת ישראל ע"פ תורה

הגמ' דנה במספר מקומות בסוגיית האסמכתא. אדם הנותן לחברו כסף לקנות לו דבר מה, כאשר בהסכם ביניהם נכתב שבמידה ולא יקנה, יקנס השליח, ופשע הלה ולא עמד בהסכם, מכריעה הגמ' שאין הוא חייב לשלם כפי שמוכר בהסכם, משום שיש בהסכם זה משום אסמכתא, וכיוון שאנו נוקטים להלכה שאסמכתא לא קניא, ממילא אין תוקף להתחייבות. הגמ' מסבירה בדבריה, שהסיבה שיש בכך אסמכתא הינה, משום שיכולת הקנייה אינה בידו של השליח בלבד שהרי יכול המוכר לטרב למכור לו, ולכן יש בכך משום אסמכתא שאינה קונה. במקום אחר אומרת הגמ', שאדם המקבל מחברו שדה לעבד אותה, וסיכם עימו שבמידה ולא יעשה כן, ישלם לבעל השדה סכום כסף בלתי פרופורציונאלי לאי עמידתו בהסכם, יש בכך משום אסמכתא שאינה קונה. מסוגיה זו עולה, שכאשר אדם מגזים בהתחייבותו יש בכך אסמכתא. משתי סוגיות אלו עולה, שכאשר אין קיום התנאי תלוי באדם, אלא בגורמים חיצוניים, וכן כאשר תלוי בו, אך הגזים בקנסות שקיבל על עצמו כחלק מההסכם, על אף שהדבר בידו, אין חייב לקיים תנאו כפי שסוכם. משום שבהסכם זה יש משום אסמכתא, ואנו נוקטים להלכה שאסמכתא לא קונה, ואין תוקף להסכם שנחתם, אשר במרכזו ישנו מצב של אסמכתא.

המרדכי מביא, שיסוד דין אסמכתא אינו מהתורה. דהיינו לפי דין תורה אסמכתא קונה, ותנאי שבמרכזו ישנו אסמכתא יש לקיים אותו ככתבו וכלשונו. מקור הלימוד של דין זה נלמד מדין ערב, שכפי שלומדת הגמ' בבא בתרא מפורשות, חיובו הינו מדיני תורה הנלמד מהפסוק "אנכי אערכבנו". אמנם הגמ' אומרת, שהפסוק אינו מדבר על ערב, אלא על קבלן, שהינו ערב הלוקח אחריות יותר גדולה מאשר ערב רגיל. אולם בהמשך, הגמ' מביאה פסוקים נוספים מהם נראה שאכן אין מדובר דווקא על קבלן, אלא גם על ערב רגיל, וממילא הן ערב והן קבלן מתחייבים לשלם למלווה, כאשר הלווה אינו משלם לו כפי שסוכם מראש. לכאורה דין זה הינו אסמכתא לכל דבר ועניין, שהרי כאשר האדם נכנס להיות ערב, עושה זאת על דעת זה שהלווה אכן ישלם. והרי, אם היה יודע שלא ישלם הלווה, ברוב המקרים לא היה נכנס כלל לערבות זאת, אם כן יש בכך אסמכתא לכל דבר ועניין. מכיוון שהתורה מחייבת את הערב לשלם, למרות שמדובר באסמכתא, מבין המרדכי שלפי דיני תורה, גם אם התנה אדם תנאי שהינו אסמכתא, חייב לעמוד בכל תנאי שקיבל על עצמו. על כך מקשה הש"ך, שהרי לכאורה בסוף הסוגיה יסוד זה אינו עומד. שהרי הגמ' מביאה מחלוקת אם אסמכתא הינה תנאי קביל וצריך לעמוד בו או לא, ומכריעה שגם לפי מה שאנו נוקטים להלכה שאסמכתא אינו תנאי קביל, עדיין ערב משעבד עצמו. את הסתירה בין המקרים מתרצת הגמ', שבערב אין מדובר על אסמכתא רגילה, אלא על תנאי הגיוני שמתחייב בו הערב, משום שמשעבד עצמו לפרוע למלווה במקומו של הלווה, כאשר הלה לא יכול לעמוד בתשלום. משום שבאופן זה בלבד מוכן המלווה להלוות לחברו. ממילא מחשיב את הערב לאדם נאמן שיפרע לו, וכידוע טוב שם משמן טוב. מתוך הנאה זו, שלעיתים הינה הנאה שוות כסף רב, מוכן להכניס עצמו בשעבוד זה, וממילא אין במעשהו של הערב משום אסמכתא. המרדכי וכן הב"ח הסובר כמותו, הבינו את הסוגיה אחרת מדברי הש"ך. להבנת הש"ך, הגמ' במסקנתה חוזרת בה מהבנתה היסודית לפיה אסמכתא קניא, וערב אינו אסמכתא, בגלל ההנאה שמגיעה לערב עקב הסכמתו לשמש כערב בהלוואה. לעומת זאת לדעת המרדכי, כפי שמסביר דבריו הנתיבות, נראה שהגמ' נשאר במסקנתה, שאכן ניתן ללמוד מערב שבאופן עקרוני מדאורייתא אסמכתא קונה, ויש לקיים תנאי שכזה. המרדכי מבין זאת מפשט הסוגיה. שהרי לאחר שהגמ' מביאה פסוקים מפורשים שאסמכתא קונה, מביאה מיד הגמ' מחלוקת בין ר' יוסי לר' יהודה, אם אסמכתא קונה או לא. והרי לר' יהודה הסובר שאסמכתא אינה קונה, יש להקשות ממהלך הגמ' עד כה, שממנו נלמד בלא כל חולק שאסמכתא קונה מדאורייתא. לא מצאנו בהמשך הסוגיה כל תזכורת של קושיה זו כלפי דעת ר' יהודה. מכאן מבין המרדכי, שאכן למסקנת הגמ' אסמכתא קונה מדאורייתא. ממילא כל מחלוקתם של ר' יוסי ור' יהודה הינה האם אסמכתא קונה מדרבנן. כאשר לפי ר' יוסי, כשם שמדין תורה ישנה גמירות דעת מלאה בתנאי שנעשה במצב של אסמכתא, והתנאי חל וצריך לקיימו, כך גם מדרבנן. לעומתו לדעת ר' יהודה, שהלכה כמותו, האסמכתא אינה קונה מדרבנן, שלמרות שהתורה אומרת שהיא קונה, חז"ל ביטלו קניין זה, שלהבנתם יש בו חוסר גמירות דעת מסוים. ממילא למסקנת הגמ' לפיה ערב אכן משתעבד, אין חזרה מההבנה היסודית שאסמכתא קונה מדאורייתא. אלא שבערב, משווים חז"ל את דבריהם לדין תורה ואומרים שאסמכתא קניא בערב. מדברים אלו עולה, שברגע שישנה הנאה כלשהי מהאסמכתא, אפילו אם הינה הנאה קטנה, מכיוון שביסוד דין תורה אסמכתא קונה, לכן חוזרים לדין תורה, ולכן ערב משתעבד לכל השיטות, גם לסוברים שאסמכתא מדרבנן לא קונה בד"כ.

הגמ' במסכת סנהדרין מביאה מחלוקת אמוראים בדבר השאלה, מדוע אדם המשחק בקוביא, דהיינו עוסק בהימורים, פסול לעדות. לדעת רמי בר חמא פסולו הינו משום, שהימורים הינם אסמכתא. ממילא, כיוון שכשהוא זוכה בכספי ההימורים, לוקח הוא את הכסף מחבריו, למרות שהם התנו שיתנו את הכסף במידה ויפסידו, כיוון שלא חשבו בדעתם שאכן יפסידו, נחשב כגזלן, משום שאסמכתא לא קניא ואדם כזה פסול לעדות. לדעת רב ששת, אדם שהינו מהמר אינו גזלן, משום שאין מצב זה נחשב לאסמכתא, ופסולו הינו משום שאינו עוסק בישובו של עולם, ומרוויח את כספו באופן קבוע בלא עמל ויגיעה. ממילא אין לו בעיה לשקר בעדותו, ולהוציא מכח זאת כסף מאנשים על לא עוול בכפם. הרמ"א פוסק להלכה כדברי רב ששת, שאין במהמרים חשש גזל, ופסולם לעדות הינו רק כאשר זוהי

- כל פרנסתם. לעומת זאת, השו"ע פוסק כדברי הרמב"ם, ובכסף משנה מסביר באריכות, שדעת הרמב"ם הינה כדעת רמי בר חמא, הסובר שפסול עדות של מהמרים, הינו מדין אבק גזל, היינו גזל מדרבנן. ממילא בכל הימור באשר הוא, אף אם הינו חד פעמי קיים איסור גזל, ולכן פסול לעדות. נראה שיסוד המחלוקת, אם יש דין אסמכתא בהימורים או לא, נעוץ בשאלה, האם מהמר דומה לדין ערב, שגם בו, כפי שמביאה הגמ', אין דין אסמכתא. להבנת רב ששת כפי שמסבירה ר"ת, כיוון שכאשר אדם מהמר הוא למעשה מבין לחלוטין שישנו סיכוי שירוויח, אך ישנו גם סיכוי שיפסיד בהימור, מכיוון שיש לו מכך רווח פוטנציאלי בסבירות מסוימת, זה מה שגורם לאדם גמירות דעת משמעותית, שעל ידה מקנה לחברו את כספו, במידה ויפסיד בהימור. יסוד זה עולה במפורש מהבנתו של המרדכי בשיעבודו של הערב, לפיה כיוון שהערב מרוויח מהיותו ערב רווח כלשהו, די בכך ע"מ לחזור לדין תורה, וממילא יהיה מותר הדבר, משום שאסמכתא כזו קונה כדין ערב. לעומת זאת לדעת רמי בר חמא והנוקטים כשיטתו להלכה, אדם העוסק בהימורים, אינו דומה לערב, משום שהרווח של הערב, גם אם הינו רווח שאינו תמיד נמדד בכסף, הינו רווח ודאי, שאם לא היה לערב רווח זה, מן הסתם לא היה נכנס לערבות ולוקח סיכון זה. לעומת זאת המהמר אינו מרוויח רווח ודאי כלשהו, ולכן כיוון שמכניס עצמו לספק גמור, אם ירוויח או יפסיד, לכך להבנתו אין לדמות דין זה לערב. לכן לא קנה כלל את כספו של חברו, וממילא אם לוקח כספו, עובר על איסור גזל מדרבנן, משום שכפי שאמרנו לעיל, מדאורייתא אסמכתא קונה בכל מקרה, כפי שנלמד מדין ערב ע"פ המרדכי. לדעת ר"י המובאת בתוספות, הסיבה שרב ששת סובר, שהעוסק בהימורים אינו עובר על איסור גזל מדין אסמכתא, משום שלמרות הכללים שהבאנו מהגמ' לעיל, לפיהם אסמכתא נמדדת לפי שני פרמטרים, אם התנאי שמתנה אינו בידו, או לחילופין אף אם הוא בידו, אם מתנה תנאי שמחייב אותו בתשלום לא פרופורציונאלי במידה ולא יקיים התנאי. ר"י מחדש לדברי רב ששת, שכאשר הדבר לא בידו כלל, כפי שקורה בהימורים מסוימים, באופן שאין כל אפשרות לאף אדם לחזות את תוצאות ההגרלה וכדומה, ממילא האדם המהמר על כספו, הפקיר את כספו לחלוטין ואין בכך דין אסמכתא שאינה קונה. רק כאשר התנאי הינו קצת בידו ישנו איסור אסמכתא. משום שכאשר קיום התנאי תלוי גם קצת בו, סמוך ובטוח האדם על עצמו, שיצליח לעמוד בתנאו, וממילא כאשר לא הצליח, אכן יש בכך משום אסמכתא, שבאופן כזה לא הסכים להפסיד כספו. ממילא מבין ר"י, שדין זה דומה לערב, שהתחייבותו אינה בגדר אסמכתא. משום שכשם שערב משתעבד, למרות שאין ביכולתו בד"כ לגרום לכך שהלווה יוכל לעמוד בהתחייבותו לפרוע את ההלוואה כמסוכם, ממילא במצב זה הניח הערב את כספו על קרן הצבי, ולקח את הסיכון באופן שמבין הוא, שאין לו כל יכולת לשלוט במצב. לדבריו דברי הגמ' האומרים, שערב חייב לפרוע כאשר אין הלוה יכול לפרוע, משום שהערב מקנה עצמו בגלל ההנאה שמאמינים לו, אינם מובאים כסיבה לשאלה מדוע אין בכך אסמכתא, אלא הסבר מדוע הערב מכניס עצמו למצב כזה, שהרי אולי יאלץ לפרוע במקומו של הלווה. הסיבה לכך שהוא משתעבד להבנת ר"י, הינה משום שאסמכתא קניא, כאשר האדם מכניס עצמו למצב שאין לו כל שליטה עליו.
- לכאורה ישנה השלכה גדולה למעשה, בין הסבר ר"י להסבר ר"ת בדברי רב ששת, אשר דברי שניהם מובאים להלכה בדברי הרמ"א, הפוסק כאמור כרב ששת. לפי דברי ר"י, כאשר ישנו משחק בקוביא, באופן שיש לאדם אפשרות לגרום לכך, שהתוצאה תהיה לטובתו, יש בכך משום אסמכתא, ורק כאשר אין לו כל יכולת לשלוט במעשה, אסמכתא לא קונה. לעומתו לדעת ר"ת, כל רווח עתידי שעשוי לצאת לאדם מכה משחק בקוביא, גורם לכך שמוכן לקחת את הסיכון, שיפסיד את כספו במשחק, בין אם יש בידו אפשרות כלשהי לגרום לנצחונו ובין אם לאו. נמצא שכל הימורים התלויים במעשיו ובכישוריו של האדם, יהיו נתונים במחלוקת גם לדעת הרמ"א, המביא את דעת בעלי התוספות הנ"ל להלכה. דוגמא לדבר ניתן לראות, באדם המשחק קלפים ומהמר בכך על כספו. לדעת ר"י יהיה אסור הדבר, משום שהדבר תלוי גם במעשיו, ואינו תלוי בגורל בלבד. באותו אופן ניתן גם לאסור את ההימורים התלויים בספורט, שגם שם אין הדבר תלוי בגורל בלבד, אלא בהבנה מסוימת של המהמרים, בסבירות שיש לקבוצה מסוימת לנצח. נראה שבאופנים מעין אלו, גם לדעת האשכנזים היוצאים ביד רמ"א, יש לאסור הימורים מסוג זה, לחשוש לדעת ר"י המובאת בתוספות, ומובאת להלכה בדברי הרמ"א.
 - לכאורה ביסודם של דברים ישנה מחלוקת בין האשכנזים לספרדים בנושא ההימורים. לדעת האשכנזים הפוסקים כרמ"א מותר הדבר באופנים מסוימים. לספרדים אסור להמר כפי שפוסק השו"ע, בכל אופן שהוא, כדעת רמי בר חמא, הסובר שיש בהימורים משום אסמכתא האסורה משום גזל מדרבנן. וממילא כפי שמכריע הרב עובדיה יוסף לספרדים אסור גם להשתתף בכל הגרלה שהיא כולל הגרלות של מפעל הפיס על כל גווניו. לעומת זאת דעת הרמ"א לכאורה מוקשה, שהרי למעשה הוא פוסק כדברי רב ששת, האומר שאין בהימורים משום אסמכתא, וממילא להבנה זו, צריך הדבר להיות מותר לחלוטין. אולם הרמ"א מסייג את דבריו ואומר, שכאשר לאדם אין עיסוק אחר מלבד ההימורים, אסור הדבר. לכאורה דברים אלו מובאים רק לעניין פסול עדות, אך לעצם השאלה האם מותר להמר או לא, כיוון שפוסק כרב ששת, יש להתיר זאת באופן גורף. נראה שהרמ"א הבין את משמעות דברי רב ששת בעניין אדם המהמר באופן קבוע, בהבנה נרחבת יותר מאשר פסול עדות, כלומר שלא כמו הבנת הטור, המבין שאם אין לו אומנות אחרת מלבד ההימורים, לא משקיע בפרנסתו, וממילא קל בעניו להוציא ממון מחברו שלא כדין כפי שהובא לעיל. הרמ"א פוסק להלכה כדעת הרמב"ם, לפיה כאשר אדם עוסק רק בהימורים, ממילא בצורה זו או אחרת יעבור על איסורי גזל. ע"פ הבנה זו נראה, שאיסור

משחק בקוביא, למי שזו כל פרנסתו, כפי שמביא הרמ"א, כולל בתוכו את כל העובדים במקצוע ההימורים, שבאופן כזה להבנת הרמ"א, ודאי שיעברו במקצוע שכזה על איסורי גזל בזמן מן הזמנים. דברים אלו מובנים כיום בבעלים של ניהול קזינו, בהם ישנם מצבים בהם דואגים מנהלי הקזינו, לעיתים לגרום לאדם שמרוויח יותר מדי לטעמם, להפסיד בצורה לא ישרה ולא הוגנת. בנוסף, נראה שגם בהימורים דרך מפעל הפיס וכדומה, המפוקחים בצורה מבוקרת ע"י גופים ממשלתיים, אמנם ישנו חשש קטן יותר לזיופים וגזל, גם לעוסקים במערכת הימורים זו כעבודה מסודרת. אלא שגם במקרים אלו, כפי שאומר הריב"ש, בעניין אדם שנשבע שלא להמר, אף שאין בהימורים כל חשש גזל באופן ישיר, יש בכך משום דבר משוקץ ומתועב ורבים חללים הפילה. לכן להבנתו, לא ניתן להתיר שבועה זו, משום שהינה מוגדרת כשבועה על המצווה. נראה שהחשש העומד מאחורי דברי הריב"ש, הינו חשש ההתמכרות הידוע, אשר נגרם כתוצאה מהתעסקות תדירה בתעשיית ההימורים, סופו של אדם זה לגזול את הבריות. ממילא גם במקום מפוקח כמפעל הפיס, ישנו איסור גזל הנובע ממצב בו קיימת מערכת מסודרת וקבועה, עם הגרלות קבועות משום שאין היא יכולה לשלוט על כל המהמרים, וממילא נוצרים מצבים רבים של גזל כתוצאה מהתמכרויות. ע"פ דברינו נראה, שלשיטת השו"ע בודאי שאסור להמר, אף לא באופן קבוע, וכן נוקטים הספרדים לדינא. אך גם לשיטת הרמ"א, כפי שביארנו, למרות שבאקראי מותר להמר, אין כל היתר למערכת הימורים מסודרת ומשומנת, אשר רבים חללים הפילה. מכיוון שכך, גם אם האדם האשכנזי הפרטי, יכול להמר מדי פעם, המערכת בכללה אסורה. ממילא כשם שאסרו הפוסקים להמר הימורי ספורט הכרוכים בחילול שבת, למרות שהמהר עצמו אינו מחלל שבת, אלא רק מסייע ומחזק את מחללי השבת, כך גם לכאורה האשכנזי, שמותר לו מצד עצמו להמר, מ"מ יהיה אסור לו לעשות כן במוסד הימורים מוסדר, משום שבכך מחזק את המערכת שהיא לפי דברינו מתנהלת בצורה אסורה, כלפי חלק משמעותי מלקוחותיה. גם אם אין בכך איסור מובהק אין זה מן הראוי שיהיה גוף שכזה במדינה.

למרות כל דברינו, הרב אברהם שפירא מתיר את פעולותיו של מפעל הפיס. הרב שפירא, מחלק בין מצב שהכסף או שווה הכסף עליו מהמרים מונח לפני המהמרים, לבין מצב בו הכסף נלקח ממנו ויחזור לו רק במידה ויזכה בהגרלה. באופן הראשון, אדם רואה את כספו לנגד עיניו, ובטוח בכל ליבו, שאכן ירוויח את כספו. אולם כאשר אדם נותן את כספו למפעל הפיס וכדומה, למעשה אינו מניח את כספו לפניו, אלא יודע שהכסף המושקע לא יחזור אליו. אלא שכתוצאה מההגרלה, ישנו סיכוי לרווחים כתוצאה מהכסף אותו הוא השקיע. להבנה זו מעשה זה דומה ממש, לכל השקעה שאדם משקיע, וכל מכרז שאדם ניגש אליו, אשר לצורך ההשתתפות במכרז, צריך הוא לשלם סכום מסוים שלא יחזור אליו. בכל עסק שאדם מקים, ישנו סיכוי שיפסיד בו, ואכן מעשים בכל יום שעסקים נפתחים ונסגרים, ואף אנשים יורדים מנכסיהם כתוצאה מהפסדים בהשקעות רעות שהשקיעו. מובן הדבר שהתנהלות עסקית זו הינה לגיטימית, ואין בה כל איסור משום משחק בקוביא. אם כן מבין הרב שפירא, שאיסור משחק בקוביא בימינו קיים רק בקזינו וכדומה, בו הכסף נמצא בפניו של האדם, ומבחינה פסיכולוגית כיוון, שרואה הכסף בפניו, סמוך ובטוח שיחזור אליו הכסף, מה שאין כן בכסף המושקע בהגרלה ואינו לפניו, כפי הנהוג במפעל הפיס. במצב זה נחשב הדבר כעסק לכל דבר ועניין, אפילו אם דרך הפקת הרווחים הינה בדרך של הגרלות. מדבריו עולה, שמכיוון שהגרלות הפיס דינם כעסק לכל דבר ועניין ואינם אסמכתא, מותרים הן לאשכנזים והן לספרדים, וממילא כל פעילות מפעל הפיס מותרת לכולם. ממילא, כפי שהסברנו, ישנה הצדקה מוסרית הלכתית, להותיר את מפעל הפיס על מכונו, ולא לראות בו כגוף המחטיא ציבורים נרחבים בעם ישראל. נראה שיסוד דבריו של הרב שפירא, מובאים בדברי רבנו יוסף חיים בשו"ת רב פעלים, המסביר שבאופנים, שאין קשר ישיר בין הכסף הניתן, לבין הכסף שהאדם מקבל כתוצאה מההגרלה, נחשב הדבר כמסחר ועסק לכל דבר ועניין, וממילא אין בכך כל אסמכתא. נראה שהמקור לדברים אלו נמצא בדין הערב, אשר למעשה נכנס למצב מסופק שמא יפסיד את כספו, אך מאידך גיסא ירוויח את יושרו ונאמנותו, אשר יועיל לו לעסקאות עתידיות אותם יבצע. כלומר שימוש בהגרלות להגדלת רווחים, הינו שימוש לגיטימי, והינו אלמנט שיווקי המותר ע"פ תורה במידה וההגרלה הינה אמצעי בלבד ואינה המטרה. כ"כ כל התנהלות עסקית נורמאלית, שהמטרה אינה הפקת רווחים מהפסד וודאי של שאר המשתתפים בהגרלה הינה לגיטימית. הרב עובדיה לעומת זאת, לא מקבל את דברי הרב שפירא, וסובר שכיוון שאדם משקיע כסף, ומקבל כסף מזומן ולא חפצים, במידה וזוכה בהגרלה, ממילא הדבר אסור. נראה לדעתו שאין כאן אלמנט שיווקי, כחלק ממסחר נורמאלי, אלא הגרלה לכשעצמה. נמצא שכל קיומו של מפעל הפיס, תלוי במחלוקת אחרונים, משום שהמחלוקת אינה מסתכמת בשאלה האם לספרדים מותר להשתתף בהגרלות או לא, אלא האם ישנה זכות קיום להגרלות של מפעל הפיס או לא.

נראה, שע"מ שניתן יהיה להתיר את ההשתתפות בהגרלות מפעל הפיס לכל הדעות, וממילא מערך זה יהיה, כפי שראוי להיות מוסד ממלכתי במדינה יהודית- כשר לכל העדות ולכל הדעות, יש לקרב אותו עד כמה שניתן למצב אותו מביא הבן איש חי להלכה. ככל שמפעל הפיס יעסוק בשימוש בכספי ההגרלות לרווחת הקהילה, כפי שכבר עושה כיום, ניתן יהיה לראות במעשהו דרך לגיטימית לגיוס כספים רבים יותר, למטרות רווחה ולטובת הקהילה. ממילא יהפך מגוף העוסק בהגרלות, לגוף שכל מטרתו הינה גיוס כספים לצורך מטרות אלו. באופן זה נראה מדברי שו"ת פנים מאירות, שדרך הגדלת הרווחים ע"י הגרלה לגיטימית,

ואף ראויה. כפי שאנו רואים במצבים רבים, בד"כ במפעלי חסד, העושים הגרלה בין התורמים, ובכך מגבירים במקצת את ההכנסות לצורך הגדלת רווחיהם, באופן שניכר הדבר, שעיקר ההשתתפות הינה מכח עשיית החסד, וההגרלה הינה מפלה לה. ע"מ שהדבר יהיה אמיתי ולא כהערמה בעלמא, כפי שאולי קיים כיום בפעילות מפעל הפיס, יש להגביל את סכומי הזכייה בהגרלות, ע"מ שיהיה ברור לצורך מה נאסף הכסף. כ"כ ראוי שבפרסומות של מפעל הפיס, תודגש התרומה לקהילה, ופחות הזכיה בפרסים. בנוסף ע"מ לפתור את הבעיה שמציב הריב"ש, כפי שהסברנו בדבריו, שגם אם אין כל חשש גזל במשחק בקוביא, מ"מ ישנו חשש גזל, שכתוצאה ממיסוד ההימורים, אנשים יגררו להמר באופן קבוע, ובסופו של דבר יתמכרו לכך, ויגזלו את הבריות מכח הסתבכותם זו. וכפי שהוכחנו, הרמ"א פוסק להלכה, שבכל מצב של מיסוד הימורים, ישנו חשש גזל לטווח ארוך, גם לדעת הפוסקים כרב ששת. ע"מ לפתור זאת, יש למצוא מנגנון אשר אינו מאפשר לאנשים להמר באופן קבוע בסכומים גבוהים, באופן כזה שכאשר ינסו לעשות זאת יחסמו אוטומטית. בנוסף, יש להקים מכספי מפעל הפיס מנגנון, שיטפל באותם אלו, שכתוצאה ממיסוד ההימורים, כפי שקיים במפעל הפיס, נקלעו למצב של התמכרות. אותם אנשים יטופלו, ע"מ שלא יגיעו למצבים של גזל כתוצאה מהתמכרויות אלו. בלא הקמת מערך טיפולי זה, מקומו של מפעל הפיס כמוסד הימורים ממשלתי, יהיה בעיתי כאמור בדברינו. בעניין הימורי הספורט למיניהם, מכיוון שגם ההימורים, שאינם קשורים למשחקי ספורט הכרוכים בחילול שבת, הרווחים המופקים מהם הולכים למערכות ספורט, אשר בחלקם הגדול מחלל שבת, לכן אין כל היתר להשתתף בהגרלות אלו. בנוסף, אין בהגרלות אלו כל דרך שיווקית, לקידום מטרות טובות וישרות כפי שקיים במפעל הפיס כאמור. שהרי לא ניתן לומר בהגרלות אלו, שהעיקר הוא הרווחים ההולכים לספורט בישראל ולא ההגרלה עצמה, משום שאין במשחקי הספורט הללו כל מטרה משמעותית חיובית. לכן לא ניתן להשתמש בהיתרו של הבן איש חי, שעליו מתבססים דבריו של הרב שפירא. ממילא לספרדים יהיה הדבר אסור מכל צד שהוא. אך כאמור, בגלל שהמערכת בכללותה, לה הולכים הכספים, מחללת בעזרת כספים אלו שבת, יהיה הדבר אסור גם לאשכנזים, אפילו בהגרלות שאינן קשורות בקשר ישיר למשחקים הכרוכים בחילול שבת. זאת ועוד, כפי שאמרנו לעיל, מכיוון שגם לדעת הרמ"א, קיים איסור להקמת מוסד הימורים, שבו באופן מובהק ההגרלה הינה המטרה, ולא הרווחת הקהילה, או כל מסחר לגיטימי אחר, כפי שמתרחש בהימורי הספורט במדינת ישראל, גם לאשכנזים אסור להשתתף בהגרלות הקשורות למוסד זה, משום שהמוסד בכללותו הינו פסול, וגורם לטווח ארוך לגזל ודאי כתוצאה מקיומו ומיסודו של מוסד זה.